

*Дудченко А.В., здобувач вищої освіти,
НРЗВО (Навчально-реабілітаційний Заклад Вищої Освіти)
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Дудченко В.С., к. філос. н., доцент,
НРЗВО (Навчально-реабілітаційний Заклад Вищої Освіти)
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Поліщук О.С., д. філос. н., професор,
Хмельницька Гуманітарно-Педагогічна Академія*

СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

У сучасній вітчизняній історії 22 січня українська нація, наша держава і прогресивні людство відзначають День Соборності, приурочений до Акту об'єднання цього дня Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки в єдиному патріотичному пориві.

Соборність наших земель має глибинне соціокультурне коріння, опирається на споконвічну жагу української нації до власної незалежної, соборної державності і є об'єднавчим результатом довготривалого процесу її формування і становлення. У роки середньовічного роздроблення земель Київської Русі гасла до об'єднавчих дій удільних князів супроводжували літописний період вітчизняної минувшини. Портрет полонізованої України, її християнської віри, необхідність оборони надихав на звитягу воїнів Богдана Хмельницького, вояків УПА в боротьбі з тоталітарним радянських комуністів, новітніх героїв ЗСУ в сучасній російській війні проти нашої держави. В народній історичній пам'яті сакральна-містична Україна поставала як єдиний еон духу від Сяну до Дону і завдання сучасних політичних діячів, воїнів, звичайних громадян в тому, щоб повернути споконвічні українські землі, зберегти територіальну цілісність і суверенітет нашої країни. Святкування повної української соборності відбудеться після повернення Криму й звільнення всіх наших загарбаних земель внаслідок російської війни після 24 лютого 2022 року.

Доволі характерно, що день Соборності України припадає на період великої радості народження Ісуса Христа, радості людини, що благоговіє перед таїною Спасителя, переживає чудо великого відродження духу й тіла. Самоусвідомлення єдності одвічно вільнолюбивого народу в соборній державі, відчуття великої національної родини як у далекому 1919, так сьогодні і завжди було є і буде чудом становлення, оновлення та існування незалежної української країни в достойному шерегу демократичних братніх народів.

У сучасній надскладній політико-військовій ситуації проблема збереження Соборності України, національного суверенітету, територіальної цілісності країни, стратегії і тактики консолідації національної свідомості української нації, проблема духовного єднання всіх і

кожного в умовах війни путінської московії належить до визначальних і в річищі геополітичної стратегії, теоретичних концепцій, так і відносно суспільно-політичної теорії і практики реалій військового часу повсякдення.

Актуально, що в дослідженні наших рудиментів колоніального пострадянського суспільства, оживлення позитивних рис ментальності українців проступає здебільше як віртуальна реальність чи слабке і доволі сором'язливе нагадування про нашу частково вже напівзабуту багату духовну спадщину, героїчну історичну і сучасну реальність в реаліях російської навали.

На нашу думку визначальна риса національної самоідентифікації – це соціокультурна пам'ять української нації. Вона охоплює найрізноманітніші форми проявів національного духу, в яких людина усвідомлює свою минувшину, свою приреченість творити історичний прогрес, своє місце в ньому та перспективи розвитку української нації.

Ключове значення в процесі формування національної самосвідомості відіграє соціокультурна пам'ять. Як надважлива складова частка духовної культури України вона відображає специфічний художньо-творчий, героїчний, військовий досвід українського народу, який опирається на своєрідне емоційно-поетичне світосприймання і світорозуміння наших предків.

Неспроста означена тематика стала об'єктом наукового дослідження відомих учених держави – П. Толочка, Л.Губерського, В.Андрущенка, В. Вашкевича, М.Михальченка, В.Романця, Ю.Прилюка, О.Поліщука, М.Поповича, Г.Грабовського, М.Мальованого, В.Смоля, В.Степанкова та інших.

Вагомий доробок в дослідженні проблем духовності функціонування нації, психології душі зроблений такими мислителям, як Мартін Бубер, Макс Шелер, Хосе Ортега-і-Гассет, Еріх Фромм, Віктор Франкл, Ханна Арендт, Мирослав Попович, Василь Кремень тощо.

Актуально те що. зусиллями сучасних культурологів, філософів, публіцистів, громадських діячів життєдайна патріотична енергія спрямовуються на повертаються із забуття знакових для народу імен, подій, культових епох, які донедавна були невідомими, табуованими не лише для широкого загалу читаючої публіки, а й фахівцям–науковцям.

М.Михальченко досліджував і писав про такі соціокультурні процеси: «Україні прийдеться пройти шлях, який проходила Італія. Потрібні будуть свої Гарібальді у політиці, економіці, науці, освіті, які не тільки підвищать рівень національної свідомості, але й піднімуть народ на боротьбу за свою країну і долю, покажуть антидержавникам та сепаратистам їх місце на смітнику історії»[1, с. 1] .

В.Жадько вважає, що: «важливість освоєння власної історії усвідомлена українським суспільством, адже ми і є свідками й маємо бути учасниками з відродження та формування історичної пам'яті нації» [2, с.1].

У філософсько-теологічних творах В.Зеньковського знаходимо співзвучні нам роздуми про те, що християнство прийшло на Русь не тільки як релігія, «але і як світогляд, в повному об'ємі його змісту, що охоплює найрізноманітніші теми» [3, с.32].

Проаналізувавши і використовуючи методи компаративістики двох історичних подій, віддалених в часі, проте єдиних за методологічними аспектами соціальної реконструкції. М.Попов говорить веде про: «християнську революцію на перетині старої та нової історичної ери та духовні трансформації нашого суспільства, пов'язані з розвалом СРСР та історичною поразкою побудови соціалізму»[4, с.8].

Спадщина М.Попович у книзі «Червоне століття» дає змогу переглянути звичні для нас наукові і позанаукові зрізи технологічної епохи і замінити їх на гуманітарну складову (співзвучні ідеї К. Леві-Стросса). В той же час, звертаючись саме до «червоної» барви минулого століття, вказує на історію України, бо: «справді – наша історія була більш червоною ніж коричневою. Хоча надто багато спільного є між тими формати диктатури, не даремно порівнюють Сталіна-Гітлера і їхню методу боротьби з геноцидом українського народу.

Ми вважаємо, що культурний спадок Української держави був започаткований в добу Київської Русі, продовжений Галицько-Волинським князівством, Козацькою Республікою, Українською Народною Республікою, Західно-Українською Народною Республікою, день Соборності який святкуємо 22 січня і як наслідок незалежна Україна позначена трьохсотлітньою національно-визвольною боротьбою українців за свою незалежність, соборність і автентичність.

У творах Д. Чижевського відзначається ключовий вплив. на формування духовної культури українців, прийняття християнства. Але проблема полягала в тому, що українське духовне життя рідко було незалежне і вільне. Тому, що змінювався ступінь територіальної колонізації і рівня національної свідомості інтелігенції–найважливішої складової духовної верстви нації. Він зазначає: «...українська історія знижується до рівня «обласної історії» (російської, почасти польської), наслідком цього було те, що значна частина української думки працювала поза межами України, а, навпаки, на Україні брали живу участь в культурному життю чужинці» [6, с. 15].

Українська державність проходила надскладні історичні випробування і руйнівні процеси. Наша нація формувалася на зламі світів, міфологем, релігій, комунікацій: «варяг та

греків», Європи та Азії, землеробської традиції та кочівників дикого поля, православ'я, католицизму й протестантизму, християнської та мусульманської релігії, Західної Європи та росії.

Прикро, що наша нація постійно зазнавала політичних зазіхань, гібридної та збройної агресії, багато років перебувала під окупацією. Лівобережжя тривалий час було під владою москвії, Правобережжя більшість років перебувало у колі інтересів Європейських імперій. Наразі наша країна потерпає від ворожої навали ерефії, яка руйнує українську критичну інфраструктуру, нищить і паплюжить духовні скарби нашої нації.

Соціокультурна пам'ять продовжує функціонувати там, де є спадкоємність поколінь, ланцюжок живої наснаги, пам'ять про минулі досягнення і звитяги. Втративши скарб свого історичного минулого – немає майбутнього нації. Знання минувшини – код до розуміння і сучасного, і майбутнього народу. Суб'єкт держави-нації, який не знає і не поцінує минулого, не знайде місця в майбутньому світі. Слід досліджувати минуле, щоб краще розуміти майбутні перспективи. Для кожної політичної нації знання історичної скарбниці – це завше більше, ніж просто накопичена сума знань. Історичний актор, який знає історію держави, рідного краю, власної родини, є переконаним і свідомим патріотом. Втрата історичної пам'яті перетворює навіть величну націю у просте населення, натовп без роду і племені. Народ, який не шанує власне минуле, стає об'єктом, а не суб'єктом цивілізаційного поступу культури.

Різностороннє функціонування нашої нації неможливе без збереження і відродження національної культури – це в першу чергу якісне оновлення та розвиток основних її компонентів, збереження нашої сакральної ідентичної і територіальної цілісності. Здатність творчо оновлюватися – необхідна умова виживання та самозбереження нашої соціоетнічної культури.

Існування незалежної української держави великою мірою залежить від загального рівня духовної культури нації, патріотизму, здатності гідно чинити відсіч російському агресору. Власні поразки і здобутки в минулому і наша цупка об'єктивна пам'ять поколінь з елементами посилення її сучасним баченням світу і бажанням подолати подекуди маргінальне існування українства повинні розбудити в нас потяг до волелюбства, свободи і гідності.

Потенціальна здатність нації об'єднатись до спротиву російській агресивній політиці є не тільки базовою цінністю, а й обов'язковою умовою виживання і функціонування української державності. Для того, щоб відстояти УНР, нашим попередникам забракло єдності та національної свідомості, честі і далекоглядності.

Молодим спадкоємцям дня Соборності слід пам'ятати, що Акт Злуки був не миттєвим явищем, а процесом, наслідком і вершиною об'єднавчої боротьби, яка тривала від середини XIX ст. на українських теренах, що були в складі європейських імперій.

Наразі, внаслідок російської окупаційної політики і війни маємо національні території, невідконтрольні нашій державі, День Соборності – це привід нагадати, що Крим та Донеччина – це Україна, Херсон та Запоріжжя – це Україна, Луганщина та Харківщина – це Україна.

Наша політична єдність і згуртованість є джерелом виживання української державності. Втрата Україною незалежності в результаті комуністичної окупації в короткостроковій перспективі призвела до мільйонів смертей під час Голодомору, репресій та геноциду української нації.

Наші воїни в зоні бойових дій так само боронять не лише незалежність, а й соборність України, як і наші мужні попередники майже 100 років назад. Надважливо зробити аналіз політичних і геополітичних недоліків, врахувати минулі помилки: брак національної самосвідомості, згуртованості на початку XX ст., брак досвіду і недолугість інтересів тодішніх вітчизняних політиків призвели до втрати української державності.

Список використаних джерел:

1. Михальченко М. І. Постколоніальний синдром на пострадянському просторі: порівняльний аналіз // Світогляд. 2010. №5. С.50-53.
2. Жадько В. О. Історична пам'ять в системі духовного світу особистості сучасного українського соціуму (соціально-філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Інститут вищої освіти АПН України. К., 2007. 21с.
3. Зеньковский В. В. История русской философии // Соч. в 4 кн. – Л. : «ЭГО», 1991. К.1. 220 с.
4. Попов М. В. Цінність духовності та духовні цінності / М. В. Попов // Практична філософія. 2010. №3. С.4-11.
5. Попович М. В. Застереги історії «Червоного століття» на початку XXI-го [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ст.: <http://jeynews.com.ua/articles/d7/293>
6. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. К.: Вид-во «Орій» при УКСП «Кобза», 1992. 230 с.
7. Даренська В. П. Куліш як фундатор українського екзистенціалізму /В.Даренська // Філософська думка. 2010. №4. С. 103-115.

8. 22 СІЧНЯ – ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ. ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ. URL: <https://old.uinp.gov.ua/news/22-sichnya-den-sobornosti-ukraini-informatsiini-materiali>.
9. День Соборності України: історія виникнення традиції й свята. URL: <https://mkrada.gov.ua/content/den-sobornosti-ukraini-istoriya-viniknennya-tradicii-y-svyata.htm>
10. Інформаційні матеріали до Дня Соборності України – 2023 та 105-ї річниці проголошення незалежності Української Народної Республіки. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-sobornosti-ukrayiny-2023-ta-105-yi-richnyci-progoloshennya-nezalezhnosti-ukrayinskoyi-narodnoyi-respubliky>